

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.1.2>

SPOŁECZNO-PEDAGOGICZNE UWARUNKOWANIA KSZTAŁTOWANIA MOBILNOŚCI POLIPROFESJONALNEJ PRZYSZŁYCH PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH W WARUNKACH INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Marianna Bilozerova

aspirantka,

wykładowca Katedry Pracy Socjalnej

Wydziału Nauk Społeczno-pedagogicznych i filologii zagranicznej

Zakładu spółdzielczego „Charkowska Akademia Humanistyczno-Pedagogiczna”

Charkowskiej Rady Obwodowej (Charków, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-3489-9662

bilozerovamarianna@gmail.com

Yuliia Chernetska

profesor Katedry Pracy Socjalnej

Zakładu spółdzielczego „Charkowska Akademia Humanistyczno-Pedagogiczna”

Charkowskiej Rady Obwodowej (Charków, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-0758-1747

Adnotacja. Artykuł uzasadnia system społeczno-pedagogicznych warunków kształtowania mobilności poliprofesjonalnej przyszłych pracowników socjalnych w warunkach integracji europejskiej. Ujawniono treść warunków społeczno-pedagogicznych polegających na: 1) motywowaniu przyszłych pracowników socjalnych do samorozwoju cech osobistych i zawodowych niezbędnych do realizacji mobilności poliprofesjonalnej; 2) tworzeniu pozytywnego, zorientowanego na praktykę środowiska społeczno-edukacyjnego w instytucjach szkolnictwa wyższego w celu realizacji cech osobistych i zawodowych przyszłych pracowników socjalnych; 3) nawiązywaniu współpracy z różnymi instytucjami społecznymi z uwzględnieniem doświadczeń europejskich w celu zapewnienia interdyscyplinarności w trakcie szkolenia przyszłych pracowników socjalnych w instytucjach szkolnictwa wyższego. Scharakteryzowano współczesne wymiary (trendy) rozwoju międzynarodowego, które warunkują procesy integracyjne w edukacji (europejskiej przestrzeni edukacyjnej).

Udowodniono, że tworzenie mobilności poliprofesjonalnej jest bezpośrednio związane z tworzeniem określonego środowiska w instytucjach szkolnictwa wyższego (ISZW), które zapewniłyby szkolenie przyszłego pracownika socjalnego, w ramach jego kompetencji związanych z potrzebą wdrożenia wiedzy, zdolności i umiejętności ekonomicznych, prawnych, psychologiczno-pedagogicznych, medycznych, gotowości do samodoskonalenia w celu szybkiego reagowania na pojawiające się okoliczności, a także zdolności do odtworzenia doświadczenia świadczenia usług socjalnych zgodnie z potrzebami różnych grup klientów.

Słowa kluczowe: mobilność poliprofesjonalna, przyszły pracownik socjalny, uwarunkowania społeczno-wychowawcze, motywacja, samorozwój, edukacyjne środowisko społeczno-wychowawcze, integracja europejska.

SOCIO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF POLYPROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE SOCIAL WORKERS IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN

Marianna Bilozerova

Postgraduate Student,

Lecturer at the Department of Social Work

Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy” of Kharkiv Regional Council

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-3489-9662

bilozerovamarianna@gmail.com

Yuliia Chernetska

Professor at the Department of Social Work

Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy” of Kharkiv Regional Council

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-0758-1747

Abstract. The system of social and pedagogical conditions of formation of polyprofessional mobility of future social workers in the conditions of European integration is substantiated in the article. The content of socio-pedagogical conditions is revealed, which are as follows: 1) motivation of future social workers for self-development of personal and professional qualities necessary for the implementation of polyprofessional mobility; 2) creation of a positive practice-oriented social

and educational environment in the institution of higher education for the realization of personal and professional qualities of future social workers; 3) establishing cooperation with various social institutions of the macro-environment, taking into account the European experience to ensure interdisciplinarity in the training of future social workers in the institution of higher education. Modern dimensions (trends) of international development, which determine the integration processes in education (European educational area) are characterized.

It is proved that the formation of polyprofessional mobility is directly related to the creation of a certain environment in the institution of higher education, which would provide training for future social workers, within their competencies related to the need to implement knowledge, skills, economic, legal, psychological, pedagogical, medical areas, readiness for self-improvement to respond quickly to emerging circumstances, as well as the ability to reproduce, the experience of providing social services in accordance with the needs of different groups of clients.

Key words: polyprofessional mobility, future social worker, socio-pedagogical conditions, motivation, self-development, educational socio-educational environment, European integration.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Маріанна Білозерова

аспірантка,

викладач кафедри соціальної роботи

факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

(Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-3489-9662

bilozerovamarianna@gmail.com

Юлія Чернецька

професор кафедри соціальної роботи

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

(Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0758-1747

Анотація. У статті обґрунтовано систему соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників в умовах євроінтеграції. Розкрито зміст соціально-педагогічних умов, що полягають у такому: 1) мотивація майбутніх соціальних працівників на саморозвиток особистісно-професійних якостей, необхідних для реалізації поліпрофесійної мобільності; 2) створення позитивного практико орієнтованого соціально-виховного середовища в закладах вищої освіти для реалізації особистісно-професійних якостей майбутніх соціальних працівників; 3) налагодження взаємодії з різними соціальними інститутами макросередовища із врахуванням європейського досвіду для забезпечення міждисциплінарності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти. Охарактеризовано сучасні виміри (тенденції) міжнародного розвитку, які зумовлюють інтеграційні процеси в освіті (Європейському освітньому просторі).

Доведено, що формування поліпрофесійної мобільності безпосередньо пов'язано зі створенням певного середовища в закладах вищої освіти (ЗВО), яке б забезпечувало підготовку майбутнього соціального працівника, в межах компетентностей, пов'язаних із необхідністю реалізації знань, умінь і навичок економічного, правового, психолого-педагогічного, медичного напрямів, готовністю до самовдосконалення для швидкого реагування на обставини, що виникають, а також здатності до відтворення досвіду надання ним соціальних послуг відповідно до потреб різних груп клієнтів.

Ключові слова: поліпрофесійна мобільність, майбутній соціальний працівник, соціально-педагогічні умови, мотивація, саморозвиток, освітнє соціально-виховне середовище, євроінтеграція.

Вступ. У Новій стратегії розвитку ЄС на 2019–2024 роки, яка прийнята Європейською Радою 20 червня 2019 р., підкреслюється, що країни-члени «повинні збільшити інвестиції в людські навички та освіту» і це має бути стратегічним пріоритетом для Європейської Спільноти. Резолюція Європейської Ради щодо подальшого розвитку Європейського освітнього простору від 18.11.2019 р. (Council Resolution, 2019), яка проголосила підтримувати системи освіти та підготовки, орієнтовані на майбутнє, а також документ Спілкування Комісії з Європейським парламентом, Радою, Європейським економічним і соціальним комітетом і комітетом регіонів про досягнення Європейського освітнього простору до 2025 року (Communication, 2020: 6), яка представляє конкретні кроки з реалізації очікуваних досягнень, закликають країни-члени, зацікавлені сторони консолідувати зусилля для підвищення якості системи освіти та підготовки здобувачів, пропонують більш тісну співпрацю в рамках розвитку Європейського освітнього простору до 2025 року за шістьма вимірами: *якість* (знання, уміння, навички та прагнення до зростання добробуту, подолання різноманітних проблем, отримання престижної роботи); *інклюзія та гендерна рівність* (інклюзивні стратегії навчання та нові межі гендерної рівності мають забезпечити рівний доступ до освіти, рівноцінну повагу та належ-

ні умови в закладах освіти; *зелений та цифровий підходи* (навчання та інвестиції, спрямовані на зелені та цифрові технології; необхідно забезпечити глибокі зміни в поведінці та навичках людей, починаючи з них у системах освіти та закладах освіти як каталізаторів); *викладачі та тренери* (компетентні та мотивовані викладачі, які мають можливості професійного розвитку, міжнародна мобільність студентів, викладачів та тренерів для розширення доступу до різноманітних якісних підходів у навчанні для задоволення потреб здобувачів освіти); *вища освіта* (тісніша та глибша співпраця між закладами вищої освіти, яка може призвести до розробки спільних навчальних програм та загальних курсів, що дозволить учням легше переходити між системами освіти в різних країнах, у тому числі у передових наукових дисциплінах та технологіях, мати досвід Еразмус +); *геополітичний вимір* (програми обміну, співпраця між закладами освіти як всередині ЄС, так і за його межами допомагають залучити найкращі таланти у всьому світі, а також сприяти рівним можливостям та спільній міжнародній роботі в дослідницьких та інноваційних проєктах, це стимулює інновації та створення нових робочих місць. Саме програма Erasmus + створила та закріпила зв'язки між освітніми інституціями Європейського освітнього простору та решти світу).

Огляд напрямів підтримки системи освіти та підготовки, останніх звітів Європейської Комісії, Угоди про асоціацію у сфері «Освіта, навчання та молодь» дає змогу усвідомити значимість євроінтеграційних процесів, міжнародної співпраці, мобільності викладачів та студентів, а отже, відіграє важливу роль у підвищенні якості професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери. Тому запропонована система соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників враховує останні тенденції, які відбулися в Європейському освітньому просторі та торкнулися безпосередньо структури підготовки соціальних працівників.

Проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників досліджували науковці О. Безпалко, І. Зверєва, Т. Семигіна, Т. Лях, С. Харченко; вивчали системи підготовки фахівців соціальної роботи за кордоном Л. Романовська, В. Поліщук, Н. Горішна, І. Боднарук, Ю. Рябова, питанню формування професійної мобільності фахівців різних сфер діяльності приділяли увагу Є. Іванченко (економісти), Л. Сушенцева (кваліфікований робітник), І. Герасимова (аграрії), І. Хом'юк (інженери), Р. Прима, Т. Павлиш (вчителі), І. Шпекторенко (управлінці), А. Ващенко (офіцери), Т. Гордєєва (соціальні працівники), аналіз цих досліджень дає змогу розкрити сутність і зміст поліпрофесійної мобільності майбутнього соціального працівника.

Основна частина. Метою статті є теоретичне обґрунтування соціально-педагогічних умов, що являють собою систему і представляють перспективні можливості реалізації тенденцій розвитку Європейського освітнього простору.

Завданнями статті є визначення сучасних тенденцій євроінтеграційних процесів, що постають перед професією, та шляхи реагування на них; розкриття змісту соціально-педагогічних умов, що полягають у такому: 1) мотивація майбутніх соціальних працівників на саморозвиток особистісно-професійних якостей, необхідних для реалізації поліпрофесійної мобільності; 2) створення позитивного практико-орієнтованого соціально-виховного середовища у ЗВО для реалізації особистісно-професійних якостей майбутніх соціальних працівників; 3) налагодження взаємодії з різними соціальними інститутами макросередовища із врахуванням європейського досвіду для забезпечення міждисциплінарності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Методологія і методи дослідження. Під час реалізації мети було використано теоретичні методи, пов'язані з вивченням і аналізом наукової літератури, нормативно-законодавчої бази, періодичних закордонних і вітчизняних, електронних ресурсів та баз даних Google Scholar, Web of Science, Scopus. Також було використано загальнонаукові методи (синтез, систематизація, порівняння та узагальнення), принципи, форми і підходи до відображення дійсності, зокрема системний підхід, щодо обґрунтування системи соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності.

Результати та їх обговорення. З метою задоволення потреби в наданні якісних соціальних послуг висококваліфікованими спеціалістами необхідно створити певні умови в освітньому середовищі закладу вищої освіти для підготовки майбутніх соціальних працівників, які швидко пристосовуються до змін, готові до особистісного зростання, здатні усвідомлювати ступінь відповідальності. З огляду на це зростає необхідність формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників в умовах євроінтеграції.

Орієнтуючись на Резолюцію Ради щодо подальшого розвитку Європейського освітнього простору за шістьма вимірами та керуючись заявами Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи (IASSW), Міжнародної федерації соціальних працівників (IFSW) про етичні принципи, Глобальними стандартами освіти та підготовки, Глобальною програмою соціальної роботи та соціального розвитку та Глобальним визначенням соціальної роботи, ми пропонуємо систему соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників з урахуванням європейського досвіду.

З прийняттям нового Глобального визначення соціальної роботи (2014) та внесеними змінами до Глобальної заяви про етичні принципи соціальної роботи (2019) оновлено Глобальні стандарти освіти в галузі соціальної роботи, в яких відображено останні події в європейській соціальній роботі. Для обґрунтування соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників ознайомимося з основними цілями Глобальних стандартів освіти в галузі соціальної роботи:

– забезпечити послідовність у наданні освіти із соціальної роботи, одночасно зберігаючи та цінуючи особливості національних систем освіти кожної країни;

- переконатись у тому, що освіта соціальної роботи відповідає цінностям та політиці професії, які сформульовані IASSW та IFSW;
- забезпечити підтримку викладачів, студентів та користувачів послуг, що беруть участь в освітньому процесі;
- забезпечити доступ до якісної системи освіти та підготовки майбутніх соціальних працівників, змогу отримувати знання щодо норм професійної практики, етики, умов праці, що відповідають сучасним дослідженням, досвіду, соціальній політиці;
- виховувати дух співпраці та передачі знань між різними освітніми закладами соціального профілю, а також між системами освіти, практики та дослідженнями в галузі соціальної роботи;
- підтримувати школи соціальної роботи у впровадженні активного інноваційного освітнього середовища (The Global Standards, 2020: 5).

Підготовка висококваліфікованих спеціалістів соціальної сфери передбачає узгодження освітніх програм закладів вищої освіти з європейськими стандартами соціальної роботи, задоволення інформаційних і комунікаційних потреб учасників освітнього процесу. Цей процес супроводжується набуттям майбутніми соціальними працівниками суб'єктивного досвіду освітньо-професійної діяльності, досвіду поведінки в нестандартних ситуаціях, засвоєння якого сприяє формуванню поліпрофесійної мобільності, а також залежить від визначених умов їх функціонування.

Перейдемо до обґрунтування соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності. Переважно в науково-дослідних роботах соціально-педагогічні умови розглядаються як сукупність заходів, обставин, правил, що виникають під позитивним чи негативним впливом різноманітних чинників, які діють в освітньому середовищі підготовки фахівців та які сприяють особистісно-орієнтованому вихованню здобувачів, розвитку їх індивідуальності, що характеризується активністю особистості. Тобто соціально-педагогічні умови – основа (база, положення) залучення факторів для ефективної освітньої діяльності та досягнення поставленої мети та результативності.

Якщо розглядати середовище в нашому дослідженні, то зазначимо, що саме освітнє середовище закладу вищої освіти являє собою інтегративний фактор становлення особистості як майбутнього фахівця, вплив цього середовища здійснюється через включення здобувача в найрізноманітніші сфери життєдіяльності. Саме заклад освіти є тим простором, в якому проходять процеси спільної взаємодії здобувачі, викладачі, роботодавці.

Це є підставою для обґрунтування сутності соціально-педагогічних умов дослідження як *сукупності певних соціальних обставин, педагогічних форм, методів, соціально-педагогічних прийомів та вимог, що забезпечують здатність майбутнього соціального працівника до змін у напрямках професійної діяльності, в межах компетентності соціального працівника, пов'язаних із необхідністю реалізації знань, умінь і навичок медичного, правового, економічного, управлінського та психолого-педагогічного напрямів, а також здатності до відтворення досвіду надання ним соціальних послуг відповідно до потреб різних груп клієнтів.*

У рамках системного підходу системоутворювальним чинником є мета формування поліпрофесійної мобільності, що полягає в набутті майбутніми соціальними працівниками загальних і фахових компетентностей, спрямованих на ефективне забезпечення подальшої професійної діяльності, готовності до реалізації сформованих професійно-особистісних якостей фахівця. У нашому дослідженні, спираючись на концепцію А. Мудрика щодо факторів соціалізації, можна виокремити три рівні взаємодії між суб'єктами освітнього процесу в освітньому середовищі як основи формування поліпрофесійної мобільності, що лягли у зміст системи соціально-педагогічних умов:

1) *мікрорівень*, пов'язаний зі здатністю майбутніх соціальних працівників формувати внутрішню настанову, спрямовану на формування поліпрофесійної мобільності, а також на саморозвиток майбутніх соціальних працівників;

2) *мезорівень*, спрямований на створення практико орієнтованого середовища, що формує соціально і професійно важливі навички та вміння майбутніх соціальних працівників;

3) *макрорівень* реалізується через взаємодію майбутніх соціальних працівників із різними соціальними інститутами для забезпечення засвоєння набутого досвіду з інших середовищ та сфер професійної діяльності (Мудрик, 2000: 6).

Такий розподіл на рівні підкреслюється і в Глобальних стандартах освіти в галузі соціальної роботи. Відповідно до завдань практичної соціальної роботи реалізовувати теорії, методи, прийоми та навички, що представляють професійну діяльність на різних рівнях – індивідуальному (подружжя, сім'ї), більш широко – суспільному (групи, організації, громади) та міжнародного рівня (держави, міжнародні асоціації, світовий освітній простір), тобто мікро-, мезо- та макрорівні (The Global Standards, 2020: 6).

Перейдемо до обґрунтування кожної з умов. Під час обґрунтування *першої* умови, дотримуючись європейських вимірів (підвищення якості освіти та формування компетентності та мотивації в оволодінні професією) (Communication, 2020: 6), особливу увагу ми приділили саме мотивації на саморозвиток майбутніх соціальних працівників як важливому компоненту, який сприяє особистісному розвитку майбутніх соціальних працівників для подальшої реалізації поліпрофесійної мобільності.

Майбутній фахівець, вмотивований на саморозвиток особистісно-професійних якостей, необхідних для реалізації поліпрофесійної мобільності через активне засвоєння знань, умінь та навичок, виступає як суб'єкт освітнього процесу, який здатний до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності (Сліпущко, 2008: 711). Такими суб'єктами можуть виступати висококваліфіковані викла-

дачі з досвідом практичної діяльності, студенти-випускники, які володіють широким колом професійних компетентностей і є конкурентоспроможними на ринку праці, залучені фахівці-практики, які мають великий професійний досвід щодо взаємодії з різними групами клієнтів.

За ствердженням І. Герасимової та колективу дослідників, сучасний ринок праці висуває численні вимоги до випускників закладів вищої освіти, пов'язані з їхньою професійною компетентністю. Важливою її складовою частиною стає гнучкість, професійна мобільність, що проявляється у здатності швидко адаптуватися до умов, що стрімко змінюються, опановувати нові напрями, технології професійної діяльності. Формування особистісних якостей, які уможливають прояв мобільності і становлять її індивідуальний аспект, потребує врахування соціокультурних, історичних особливостей розвитку як країни загалом, так і майбутніх фахівців зокрема (Gerasymova, 2019: 358).

Отже, аналіз наукової літератури з питання розвитку та саморозвитку особистості показав, що для формування мотивації на саморозвиток майбутнього соціального працівника доцільним буде чітко сформулювати цілі, установки, потреби та визначитись із бажаним кінцевим результатом, оскільки вірно сформовані мотиви сприятимуть активному прагненню постійно займатися самоствердженням, самовдосконаленням. Визначені особистісно-професійні якості як професійна компетентність (потреба), яку необхідно розвивати, матимуть позитивний вплив на готовність майбутніх соціальних працівників до реалізації поліпрофесійної мобільності.

Аналіз компетентностей, як особистісних, так і професійних, дав змогу виокремити якості, які притаманні саме поліпрофесійно мобільному соціальному працівнику. Наприклад, швидкість, гнучкість сприяють швидкому реагуванню на динамічні зміни; цілеспрямованість, наполегливість дають змогу оволодівати знаннями з різних наук, їх оновлювати, уміння прогнозувати події, прагнення до самовдосконалення – професійно мислити (змога виділяти головне, узагальнювати, систематизувати), диференціювати поняття, інтуїтивно оцінювати інформацію; оптимізм, сила волі виступає установкою на самосвідомість, вільне спілкування іноземною мовою – володіти комунікативними вміннями самореалізації в іншомовному середовищі.

Вважаємо, що розкритий нами зміст першої умови спонукатиме до набуття нового досвіду самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, що стає в основі формування поліпрофесійної мобільності, певного стилю поведінки та ставлення до отримання ґрунтовних знань, умінь, навичок для здійснення ефективної професійної діяльності в майбутньому.

Становлення майбутнього соціального працівника як особистості та як кваліфікованого спеціаліста зумовлює необхідність створення комфортного середовища в закладі вищої освіти. Саме цьому сприятиме друга умова, за якої освітнє середовище закладу вищої освіти можна розглядати за допомогою взаємопов'язаних компонентів, які являють собою освітній простір, що набуває характеристик практико-орієнтованого та соціально-виховного середовища.

За визначенням Н. Гонтаровської, «освітнє середовище» – це сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні (Гонтаровська, 2012: 129). Тобто освітнє середовище виступає одним із вирішальних чинників, засобів, ресурсів становлення, виховання і розвитку особистості в освітньому процесі. Також обов'язково потрібно враховувати, що вплив середовища на суб'єкт освітньої діяльності може бути як негативним, так і позитивним.

Як стверджує М. Братко, даючи визначення поняттю «освітнє середовище закладу вищої освіти», останнє включає в себе сукупність чинників – матеріальних, просторових, предметних, соціальних, особистісних, які взаємодіють, впливають один на одного, «організують середовище» (Братко, 2014: 18).

Таке розуміння поняття «освітнє середовище закладу вищої освіти» дає змогу реалізувати власне бачення освітнього середовища, що сприятиме формуванню поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників через впровадження практико-орієнтованого підходу в освітній процес. Практико-орієнтований підхід дасть студентам змогу проявити та реалізувати особистий інтерес до пізнання, без ускладнень самостійно відтворювати реальні професійні проблемні ситуації, які вимагають знання конкретного алгоритму дій: ставити мету їх розв'язання, виділяти методи досягнення поставленої мети і аналізувати досягнуті результати, що сприятиме формуванню поліпрофесійної мобільності.

Таким чином, практико-орієнтований підхід є інструментом створення практико-орієнтованого середовища в підготовці майбутнього соціального працівника. Наприклад, В. Іванов вбачає практико-орієнтоване середовище у формуванні професійного досвіду студентів під час різних видів практики з метою їх занурення у професійне середовище, в застосуванні професійно-орієнтованих технологій навчання, спрямованих на формування в майбутніх фахівців професійно-особистісних якостей (Іванов, 2015: 140). Така характеристика направлена на підготовку професійно компетентного фахівця, який готовий до професійної діяльності та володіє відповідними професійно-особистісними якостями, які лежать в основі формування поліпрофесійної мобільності майбутнього соціального працівника та сприяють створенню позитивного практико-орієнтованого середовища. Одним із прикладів організації практико-орієнтованого середовища нині є дуальна освіта, що передбачає поєднання отримання знань у закладах освіти та безпосередньо на робочих місцях на основі договору.

Така зорієнтованість значною мірою задовольняє потреби європейських вимірів (взаємне включення в освітній процес та співпраця освітніх закладів та роботодавців, зорієнтованість на компетентних та вмотивованих викладачів, які мають можливості професійного розвитку) (Communication, 2020: 6). Оскільки термін адаптації молодого фахівця є надто тривалим і роботодавець витрачає значні кошти на

її забезпечення, необхідно максимально наблизити теоретичні знання та практичні уміння та навички. Найкраще це здійснити в умовах дуальної освіти.

У дослідженнях науковців із соціальної педагогіки визначено, що соціально-виховне середовище ЗВО є локальною відкритою соціально-педагогічною системою, яка здатна до розширення й зміцнення взаємодії з життям, усіма соціальними інститутами (Капська, 2006: 170), на основі чого уможливується їх максимальне залучення до процесу соціального виховання студентів.

Ефективність процесу формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників детермінована необхідністю максимального використання можливостей соціально-виховного середовища та врахування факторів, що безпосередньо впливають на цей процес. Такими факторами, на нашу думку, є: особистість викладача його компетентність (при безпосередній взаємодії студента з викладачем); сформованість зацікавленості до навчання; участь у волонтерській діяльності; заохочення до участі в позанавчальній (позааудиторній діяльності); використання дослідницької діяльності, що сприятиме розвитку комунікабельності, впевненості, тощо.

Отже, для сприяння формуванню поліпрофесійної мобільності майбутнього соціального працівника важливо створити позитивне практико орієнтоване, соціально-виховне середовище, яке сприятиме особистісно-професійному розвитку майбутнього фахівця, а також його соціальному розвитку взагалі.

Важливу роль у забезпеченні та підтримці формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників та створенні сприятливого позитивного соціально-виховного середовища як соціальної системи відіграє взаємодія із соціальними інститутами, що забезпечується *третьою* соціально-педагогічною умовою.

Завдання закладів вищої освіти України підготувати висококваліфікованого, конкурентоспроможного майбутнього фахівця, на нашу думку, відповідає вимірам задекларованим у Резолюції Європейської Ради (тісніша та глибша співпраця між вищими навчальними закладами та зацікавленими сторонами та міжнародні партнерські відносини, які б сприяли розробці інноваційних навчальних планів та спільних дій) (Communication, 2020: 6). Взаємодія із соціальними інститутами, перейняття європейського досвіду мають створювати умови для формування поліпрофесійної мобільності.

Це можливе саме за розкриття шляхів взаємодії закладів вищої освіти та соціальних інститутів, які дали б змогу забезпечити підготовку майбутнього соціального працівника, який володіє високим рівнем компетентностей у міждисциплінарному контексті і здатний надавати соціальні послуги на рівні європейських стандартів. Враховуючи специфіку підготовки майбутніх соціальних працівників, наведемо власне розуміння напрямів підготовки таких фахівців у контексті формування поліпрофесійної мобільності: встановлення інтересів кожного партнера; спільне формування цілей і завдань діяльності; усвідомлення своєї ролі, оцінка своїх можливостей щодо вирішення проблем; вироблення чітких правил дій у процесі співробітництва; значущість соціального партнерства для кожної із сторін; постійна й міцна взаємодія між учасниками, чітке визначення функцій, прав й обов'язків; регламентація й контроль за цією взаємодією; наявність спеціально підготовлених кадрів, що забезпечують функціонування соціальних інститутів (Романова, Мельник, 2017: 7).

Посилаючись на Глобальні стандарти освіти, які враховують реалії соціальної роботи в усьому світі та зважають на різноманітність інституцій соціальної сфери, поділимо професійну діяльність за адміністративною направленістю (наприклад, уряд, міністерства, служби у справах дітей та сім'ї, виправні установи, інші громадські організації та приватні установи) та за обслуговуючою сферою (наприклад, надання послуг населенню з особистих та соціальних, економічних, правових, політичних та екологічних питань) (The Global Standards, 2020: 6), що вимагає за рахунок налагодження взаємодії з різними інститутами від освітніх програм із соціальної роботи узгодження з іншими галузями, такими як економіка та соціологія, психологія, право та медицина, для забезпечення міждисциплінарності у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Основні форми організації взаємодії між закладами вищої освіти та соціальними інститутами такі: спільні інформаційно-просвітницькі заходи; розробка і реалізація спільних проєктів, акцій; проведення практичних занять із залученням фахівців, тренінги професійного росту, міжнародні та регіональні семінари, закордонні стажування, що сприяють міжнародному співробітництву (The Global Standards, 2020: 6). Така взаємодія дасть змогу забезпечити впевненість майбутніх спеціалістів у правильності вибору професії і сфері діяльності, бути зорієнтованим на особистісні інтереси та здібності, мотивувати на вільне самовизначення і самореалізацію, відчуття єдності навчання і професійного розвитку, що сприятиме реалізації готовності до поліпрофесійної мобільності майбутнього соціального працівника в професійній діяльності.

Тісна співпраця закладів вищої освіти з різноманітними соціальними інститутами уможливить розвиток стратегічного мислення, вміння розробляти і вирішувати проблеми, приймати рішення, робити вибір, співпрацювати в колективі.

Обговорення. Проведений аналіз міжнародних документів на початку дослідження дав змогу підтвердити, що теоретично обґрунтовані нами соціально-педагогічні умови формування поліпрофесійної мобільності відповідають сучасним тенденціям розвитку Європейського освітнього простору та міжнародним стандартам. Зіставлення кожної з трьох умов із запропонованими вимірами розвитку Європейського освітнього простору обґрунтовує їх актуальність та правильність вибору для формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників в умовах євроінтеграції, а отже, виправдовує покладені на них сподівання сприяти формуванню поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників.

Висновки. Доведено, що теоретично обґрунтована нами система соціально-педагогічних умов, яка об'єднана системоутворювальним чинником – метою формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників, забезпечить належні умови для підготовки майбутніх соціальних працівників, що враховують розвиток і саморозвиток фахівця, конкурентоспроможного в умовах міжнародних відносин, сформує готовність до реалізації особистісно-професійних якостей та умінь взаємодіяти із суб'єктами макросередовища з використанням міждисциплінарних зв'язків для надання в майбутньому якісних соціальних послуг. За допомогою визначення сучасних тенденцій євроінтеграційних процесів, що постають перед професією, ми підтвердили відповідність системи соціально-педагогічних умов перспективним напрямкам реалізації вимірів розвитку Європейського освітнього простору та Глобальним стандартам освіти в галузі соціальної роботи.

Перспективними питаннями стануть впровадження системи соціально-педагогічних умов формування поліпрофесійної мобільності майбутніх соціальних працівників в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Council Resolution on further developing the European Education Area to support future-oriented education and training systems, OJ C 389, 18.11.2019, p. 1. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13298-2019-INIT/en/pdf>
2. Communication from the commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions on achieving the European Education Area by 2025, Brussels, 30.9.2020 COM(2020) 625 final, p. 30. URL: https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/eea-communication-sept2020_en.pdf
3. The Global Standards for Social Work Education and Training, Commission International Association of Schools of Social Work International Federation of Social Workers- Interim Education, 2020, p. 20. URL: https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/11/IASSW-Global_Standards_Final.pdf
4. Gerasymova, I., Maksymchuk, B., Bilozero, M., Chernetska, Yu., Matviichuk, T., Solovyov, V., & Maksymchuk, I. (2019). Forming professional mobility in future agricultural specialists: the sociohistorical context. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11 (4), 345–361. doi:10.18662/rrem/195
5. Сліпушко О.М. *Новий словник іноземних слів*. Київ : Аконті, 2008. 848 с.
6. Романова Н.Ф., Мельник І.П. Соціальне партнерство : навч.-метод. посіб. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 238 с. С. 7.
7. Гонтаровська Н.Б. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Ін-т пробл. виховання НАПН України. Київ, 2012. 474 с.
8. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : збірник наук. праць. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка. 2014. № 22. С. 15–21.
9. Іванов В.О. Практико-орієнтовані технології в інженерній освіті : навч. посіб. Харків : НТМІ, 2015. 140 с.
10. Капська А.Й. Соціальна педагогіка: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.
11. Мудрик А.В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов. 3-е изд., испр. и доп / под ред. В.А. Слостенина. Москва : Академия, 2000. 200 с.

References:

1. Council Resolution on further developing the European Education Area to support future-oriented education and training systems, OJ C 389, 18.11.2019, p. 1. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13298-2019-INIT/en/pdf>
2. Communication from the commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions on achieving the European Education Area by 2025, Brussels, 30.9.2020 COM(2020) 625 final, p. 30. URL: https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/eea-communication-sept2020_en.pdf
3. The Global Standards for Social Work Education and Training, Commission International Association of Schools of Social Work International Federation of Social Workers- Interim Education, 2020, p. 20. URL: https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/11/IASSW-Global_Standards_Final.pdf
4. Gerasymova, I., Maksymchuk, B., Bilozero, M., Chernetska, Yu., Matviichuk, T., Solovyov, V., & Maksymchuk, I. (2019). Forming professional mobility in future agricultural specialists: the sociohistorical context. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11 (4), 345–361. doi:10.18662/rrem/195 C.358-359.
5. Slipushko O.M. *Novyi slovnyk inshomovnykh sliv* [New dictionary of foreign words]. Kyiv : Akonit, 2008. 848 p. [in Ukrainian].
6. Romanova N.F., Melnyk I.P. *Sotsialne partnerstvo* [Social partnership] : navch.-metod. posib. Kyiv : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2017. 238 p. [in Ukrainian].
7. Hontarivska N.B. *Teoretichni i metodychni zasady stvorennia osvithnoho seredovyshcha yak faktor rozvytku osobystosti shkoliara* [Theoretical and methodological principles of creating an educational environment as a factor in the development of the student's personality] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.07 / In-t probl. vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv, 2012. 474 p. [in Ukrainian].
8. Bratko M.V. *Osvitne seredovyshche vyshchoho navchalnoho zakladu: poshuk stratehii upravlinnia* [Higher education environment: search for management strategies]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika* : zb. nauk. prats. Kyiv : un-t im. B. Hrinchenka. 2014. № 22. Pp. 15–21 [in Ukrainian].
9. Ivanov V.O. *Praktyko-orientovani tekhnolohii v inzhenernii osviti* [Practice-oriented technologies in engineering education] : navch. posib. Kharkiv : NTMP, 2015. 140 p. [in Ukrainian].
10. Kap'ska A.Y. *Sotsialna pedahohika* [Social pedagogy] : pidruchnyk. Kyiv : Tsent' navchalnoi literatury, 2006. 468 p. [in Ukrainian].
11. Mudrik A.V. *Sotsial'naya pedagogika* [Social pedagogy] : ucheb. dlya stud. ped. vuzov. 3-e izd., ispr. i dop / pod red. V.A. Slostenina. Moskva : Akademiya, 2000. 200 p. [in Russian].